

KRİZE DOĞRU MU?

İlk olarak ABD ekonomisinde mortgage kredilerinin geri ödenmesindeki tıkanıklıktan başladığı ileri sürülen dalgalanmalar devam ediyor. Dalgalanma sadece ABD ekonomisi ile sınırlı kalmadı, diğer büyük ekonomileri de etkisi altına aldı. Dünya basınına şu veriler peşpeşe düşmeye başladı. "Uluslararası piyasalarda ocak ayında yaşanan dalgalanma ile dünya borsaları 5 trilyon dolar kaybetti. 2007 Aralık ayı sonunda 62.5 trilyon dolar değere ulaşan dünya borsalarının piyasa değeri yeni yılın ilk 18 işlem gününde 5 trilyon dolar birden azalarak 57 trilyon dolara kadar geriledi. 4 trilyon dolarlık Londra Borsa'sı 149 milyar dolar erirken, Frankfurt Borsa'sı ise aynı dönemde 349 milyar dolar değer kaybetti. Büyük bankalar peşpeşe zararlarını açıklamaya başladılar.

Kuşkusuz bu dalgalanmalardan Türkiye ekonomisi de payını aldı. İMKB'nin yaklaşık son bir aydaki değer kaybı 55 milyar dolar oldu. Borsa yüzde 18'lik düşüşle 290 milyar dolardan 235 milyar dolara geriledi. Bu yıla ABD ekonomisinde durgunluk korkusu ile başlayan dünya borsaları geçen hafta endişelerin artmasıyla rekor seviyelerde geriledi. 21 Ocak Pazartesi günü dünya borsaları deyim yerindeyse adeta çöktü. Bugün artık "Kara Pazartesi" olarak anılıyor. Asya borsaları ortalama yüzde 5'in üzerinde değer kaybederken, Avrupa borsaları da 2001 Eylül ayından beri en keskin düşüşlerini gerçekleştirdi.

ABD ekonomisini yönetenler ekonomideki paniği önlemek için ciddi oranlarda faiz indirimine gittiler. Alınan önlemlere ailelerin yararlanacağı vergi indirimleri ile büyük patronları rahatlatacak önlemler de eklendi ve 145 milyar dolarlık bir teşvik paketi hazırlandı. ABD Başkan'ı Bush, Kongre'den, söz konusu kurtarma planını desteklemesini talep etti. Amerikan Merkez Bankası Başkanı Ben Bernanke de, ekonomiyi canlandırmak için, "çabuk harçayacakların cebine para konması" çağrısı yaptı. Önlemler arasında kişi başına 800 dolara kadar varan vergi indirimleri ile işsizlere destek önlemleri de bulunuyor.

Bugünlerde artık tartışılan konu resesyon. Yani ekonomik durgunluk. ABD ekonomisinin durgunluğa girmekte olduğunu gösteren veriler çoğalıyor ve bu durum büyük ekonomileri olduğu gibi, onlara bağımlı olan diğer ekonomileri de etkiliyor. Açıkçası büyükler hapsirince küçüklerin zatürre olup yatağa düşme tehlikesi baş gösteriyor. Daha şimdiden dünya çapında 5 milyon işçinin işsiz kalacağı öngörülüyor. Ama durum tamamen bir dalgaya dönüşebilir ve dünya çapında bir ekonomik kriz patlayabilir. Ortaya çıkan veriler gidişatın bu yönde olduğunu gösteriyor. Elbette tüm dünyayı saracak bir krizin ne zaman patlayacağı tam olarak tahmin edilemez. Ama ortaya çıkan veriler bu krizin er ya da geç patlayacağını işaret ediyor. Alınan önlemlerin böyle bir krizi önleyip önleyemeyeceğini hep birlikte yaşayarak göreceğiz.

Böyle bir krize sürüklenilip sürüklenilmeyeceğinde ABD ekonomisi belirleyici olacak. Çünkü ABD ekonomisi uzunca bir süredir dünya ekonomisinin lokomotifidir. Bugün pek çok ABD vatandaşının ödeyemeyecekleri kadar büyük borçların altına girdiği tespitleri yapılıyor. Bush'un işbaşına geldiği 2001 yılında, Amerikan bütçesi milli gelirin % 2.4'ü kadar fazla verir haldeydi. Bugün ise milli gelirin 3.6'sı kadar açık vermektedir. Cari açık –bir yılda gelirler ile giderler arasındaki fark- 850 milyar dolardır. ABD'nin borçları ise bir yıllık gayri safi milli hasılasını geçmiş durumdadır. ABD'nin GSMH'sı –bir yılda ekonominin toplam büyüklüğü- 13 trilyon dolar civarında olduğunu hatırlatacak olursak, söz konusu rakamların büyüklüğünü ve olayın ciddiyetini daha iyi anlayabiliriz.

Patlayacak olası bir bunalımın yükü kimin sırtına yıkılacaktır? Kuşkusuz bu gelişmelerden ilk etkilenenler çalışan insanlar olacaktır. İşçi ve emekçi kitleler, yaşamlarını iş güçlerini satarak devam ettirenler, işsizliğin, hayat pahalılığının, açlık ve yoksulluğun, yaşamlarını olağan biçimlerde sürdürememenin tehdidi ile karşı karşıya kalacaklardır. Bağımlı ülkelerin halkları da genel olarak bu durumdan etkilenenler, büyük devletler tüm faturayı onların sırtına yıkmaya çalışacaklardır. Olası bir ekonomik bunalım aynı zamanda büyük devletler arasındaki ilişkileri de gerginleştirecek, pazarlara ve dünyaya egemen olma mücadelesini keskinleştirecektir. Ama kendilerine uzatılan faturayı kabul etmeyecek olan geniş kitleler ve ülkelerde var ve onlar kendilerine yeni bir yol çizmeye yöneleceklerdir.